

„én meg Krisztussal . . .”

Vendégjárás alkalmával néha az érdeklődés középpontjába kerül egy-egy gyerek. Megcsodálják, kérdezzetnek, tréfásan-komolyan megméri, mit tud, mire képes. Nemrég egy ismerősöm kisfia is belesodródott egy ilyesfajta vizsgáztatásba. A kérdésekre ügyesen megfelelt, s egyszer csak eljutottak a hittanig. „Ki teremtette a világot?” A gyerek derűsen, magabiztosan vágta rá a meglepő választ: „Gábor!” Zavar és csodálkozás támadt a vendégek között, nem értették a feleletet, de nem akarták zavarba hozni a kisiút, nevettek hát egyet, és más témát kerestek. A szülők fejébe azonban szöveget ütött a válasz. Gábornak ők a plébánia káplánját szokták nevezni, akivel nagyon jóban voltak, s akinek lelkes hittanosa volt a fiuk. Amikor elszlott a vendégsereg, újra megkérdezték a gyermeket, de az is készült már ön maga igazolására. Húzta elő a hittankönyvét. Ott is ott volt a kérdés: „Ki teremtette a világot?” S rá a válasz, amelyre most diadalmasan mutatott rá a kisiú: „Az Atya.” A gyerek tekintetében álmélkodás és öröm villant: „Na ugye, mondtam! Hiszen az atya: Gábor, azt tudjuk mindannyian!”

A szülők végre megértették, mi okozta a félreértést. Ők is nevettek egyet, de mivel nagyon óvatos emberek, arra az évre egy másik plébániára vitték a fiukat, hogy ott tanuljon hittant, ismerjen meg Gáboron kívül egy másik atyát is, és fedezze fel egyszersmindenkorra, mi a különbség a kisbetűvel írt atyák meg a teremtő Atya között.

Ugy gondolom, hogy ez a kedves – és valóságos – történet nemcsak egy mosolygató gyermeki tévedés emlékét őrzi, hanem túl is mutat önmagán. Félreértés ne essék: senkit sem gondolok hibásnak, sem a hittankönyv szerzőjét, sem a fiatal papot, akit egyébként magam is kiváló lelkipásztornak ismerek (a nevét megváltoztattam, hogy rá ne ismerjenek). A mennyei Atyával talán senki más nem téveszti össze a papját, de az ifjúsági lelkipásztorkodás mostani állapotában valós veszedelemnek látszik az, hogy sok fiatal hite, vallásossága túlságosan is egy-egy személyhez tapad.

A Nouvelle Revue Théologique-ban két éve jelent meg Jean Vernette tanulmánya, amely a szektásodás tüneteit s okait elemzi; ennek néhány megállapítása mintha rokon jelenségeket rögzítene. Vernette szerint a francia ifjúság jelentős része nem találja helyét a világban, aggódva néz szét a társadalomban, nyomasztónak és fantáziátlannak érzi az életet, és mindez sok fiatalt arra ösztönöz, „hogy rábízsa magát egy markáns jellemű vallási *leaderre*, *animatuerre*, aki meg tudja melegíteni a szívét, és ki tudja elégíteni azt a vad vágyat, hogy higgyen valamiben . . . Egy guru, egy mester némelyek számára akár egy karizmatikus pápa, mint II. János Pál, így az ATYA szimbolikus szerepébe kerül, akire rábízsa magát az ember (s akinek a keze közt szét is mállik talán)”. „A mester egész személye hatást gyakorol (többnyire fiatal) tanítványaira, kiszakítja őket környezetükből, családjukból, nagyon kemény életre fogja őket, amely többnyire nagyon személyes alapelvekre épül.” A fiatalokra pedig váratlanul tör rá a vallásos éhség. Megfelelő vallási műveltség, sőt megfelelő humán, filozófiai, költői kultúra nélkül, egyoldalúan matematikai-technikai iskoláztatás birtokában nem tudnak különböztetni, két kézzel kapaszkodnak abba, ami megfogható, ami közvetlenül kínálkozik: adott esetben épp egy rendkívüli személybe.

Jean Vernet (aki egyébként több e tárgyú könyvének legfőbb tanulságait foglalta össze a francia folyóirat lapjain) a *szektákról* írt, mi valami másról beszélünk. De azért ki ne érezné, hogy a föltárulkozó tendenciák között van valami rokonság? A fiatalokkal foglalkozó pap épp akkor, ha tehetséggel és odaadással végzi hivatásbeli munkáját, egy idő múltán könnyen olyan várakozások közepontjában találhatja magát, amelyeknek sehogyan sem tud megfelelni. Az eredményei kötelezik és fojtogatják: nem jut ideje az elmélyedésre, tudásának fejlesztésére, esetleg még arra se, hogy mindig lelkiismeretesen fölkészüljön az óráira vagy a prédikációira. Idő híján veszélybe kerülnek azok a személyes kapcsolata is, amelyek a gazdagodás és az önellenőrzés lehetőségét biztosították számára. Minden ember kísértve van az egyoldalúságra, kivált az, akiért mások lelkesednek. A legjobb szándékú pap is könnyen eljuthat odáig, hogy végül már azt gondolja, nem is tudna más tanácsot adni neki. Rossz néven vesz hát minden beavatkozást, s legfőljebb olyanokkal igyekszik szót érteni, akikről eleve tudja, hogy egyetértenek vagy legalább egy nyelven beszélnek vele.

Milyen egykettőre eltorzul, majdnem önmaga karikatúrájává lesz közöttünk egy-egy olyan keresztény mozgalom is, amely a világegyházból újabban idejut, s amely másutt sokkal kevésbé hordozza magában a divattá válás, az egyoldalúság veszélyeit! Valaha a szerzetesrendek megváltoztatták böjti szabályaikat, öltözködésre, lakásra vonatkozó előírásaikat; ha más klimatikus viszonyok között akartak tagokat toborozni. Most átkerülnek hozzánk eszmények, életszabályok – anélkül, hogy a magyar viszonyokhoz igazítaná őket valami okos és érett megfontolás. Például Olaszországból átvett vallásos életformát honosítunk meg anélkül, hogy megfontolnánk, mennyire más egy olasz és egy magyar család helyzete, talán még akkor is, ha a reálbérük nagyjából azonos. A nyugati viszonyok között élő embernek sokkal több a szabadideje: közelebb költözhetik a munkahelyéhez, kevesebb időt tölt a bevásárlással stb. Többet szánhat hát az imádságra, a szentírásolvasásra – anélkül, hogy emiatt családját megrövidítené. A lelkes és megfontolatlan átvétel pontosan másolni akarja azt, ami megtetszett neki, s épp ezzel forgatja ki önmagából. Amennyire szükségünk van friss és élő kezdeményezésekre, annyira fontos volna az is, hogy ezek ne járassák le önmagukat s a kereszténységet is.

Az evangélium radikalizmusa vonzó, vonzza kiváltképpen az eszményeket kereső fiatalokat. Az azonban az egész egyháztörténelemben nagyon kevesek kiváltsága volt, hogy mint Assisi Szent Ferenc, minden módosítás nélkül, pontosan az evangélium „szövegkönyve” szerint játszhatták el a tanítvány szerepét. Ezek a kivételek, majdnem mindenütt szükség volt módosításokra, s azok nem jelentettek megalkuvást. Épp ellenkezőleg: nélkülük az evangéliumi követelmény pózzá, külsőséggé merevedett volna.

Nagy figyelmeztető már az Újszövetségen belül Szent Pál apostoli tevékenysége. Jézus arra szólította föl legközvetlenebb munkatársait, hogy mindent hagyjanak ott – többek közt régi munkájukat is – és minden egyéb elkötelezettséget félretéve szenteljék magukat az evangélium szolgálatára. A sokaságot sem bízta arra, hogy hivatásbeli munkájukat lelkiismeretesen végezzék (vagy ha igen, ennek nincs nyoma az evangéliumban). Pál ragászkodik a sátorászó mesterségéhez, s a keresztényeket saját példájával is arra tanítja, hogy becsületes munkával keressék meg a kenyerüket. Nemcsak a házasság felbonthatatlanságáról ír, hanem arról is, hogy a keresztény embernek komolyan kell vennie a családot, mint a kölcsönös és közös odaadás szent életkeretét. De más emberi kapcsolatot is: ezek az evangélium megjelenése miatt nem váltak egyszeriben meghaladottá, fölöslegessé. Ellenkezőleg, új értelmet kapnak a megváltás rendjében.

A Korintusiakhoz írt első levélben Pál szót emel a pártoskodás ellen, amely Korintusban megoszlast támasztott a keresztények között. „Én Pállal tartok, én meg Apollóval, én Kéfással, én meg Krisztussal”. Azokat sem dicséri, akik az ő nevére esküsznek. „Vajon Pált feszítették értetek keresztre, avagy Pál nevében keresztelkedtetek meg? . . . Amíg az egyik így nyilatkozik: 'Én Pállal tartok', a másik meg: 'Apollóval', vajon nem vagytok-e túlságosan emberiek?”

Egyébként *ennek* a páli figyelmeztetésnek megvan a pontos megfelelője az evangéliumban is: „Ti ne hívassátok magatokat rabbinak, mert egy a ti mestereitek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei. Tanítónak se hívassátok magatokat, mert egy a ti tanítótok, Krisztus” (Mt 23, 8–10). Ezekre a mondatokra ma gyakran hivatkoznak, hogy az egyházi intézmény tekintély-igényét megkérdőjelezzék. Igaz: a „tanítóhivatal” is személyekből áll, s az infula is emberek fején van, vagyis a személytelenségre törekvő tekintélyviselőket is megkísértheti az „írastudók és a farizeusok” gőgje. De a hivatal-adta tekintélynél sokkal veszedelmesebb az, amelyet a rajongók lelkesedése ad. Pál ezt utasítja el (ugyanakkor, amikor apostoli méltóságához körömszakadtig ragaszkodik), és Jézus is elsősorban ennek kockázataira figyelmeztetett.

Egy régi cikkében Hans Urs von Balthasar a spiritualitás különböző iskoláinak viszonyával foglalkozott. Ott jutott a következő megállapításra: „Egyházi s világi téren egyaránt azt figyelhetjük meg, hogy amíg a *nagyok* lélekben mindig összeférnek egymással (szinkretizmus nélkül), addig az egy-egy *nagyhoz* csatlakozó iskolák szembekerülnek egymással. Azért van ez, mert a *nagyoknak* szabad pillantásuk nyílik a dologra magára, az iskola tagjainak figyelme azonban elsődlegesen a *nagyra* irányul, másodsorban arra a módra, ahogyan a *nagy* a világot látta és alakította, végül csak harmadsorban figyelnek magára az általa látott és alakított világra. Azért mondhatjuk, hogy Goethéről egyet tudunk egészen bizonyosan, hogy nem volt goetheánus, Tamásról, hogy nem volt tomista.” (Spiritualitát – in: Theologisches Jahrbuch, 1961, St. Benno Vlg., Leipzig – az idézet a 171. lapról.) Ezek szerint azok a *nagyok*, akik már egymással sem férnek össze, nem igazán *nagyok*. Talán épp azért, mert szemük elől tévesztik „az Istentől nekik juttatott hit mértékét”, amelyről megintcsak Szent Pál ír (Róm 12, 3), elfogadják s végül már igénylik is azt a szerepet, amelyet az értük lelkesedők jelölnek ki nekik, s nem a Szentlélek.

„Én meg Krisztussal . . .” A szentírásmagyarázók máig nem látják világosan, mi a szerepe ennek a negyedik „jelszónak” Pál fejtegetésében. Lehet, hogy itt maga Pál szólal meg, az emberi vezetőkre hivatkozóknak odakiáltva: én Krisztus vagyok. De az sem lehetetlen, hogy Krisztus neve is az egyik korintusi „párt” lobogójának főírata lett. Mert Krisztusra hivatkozni könnyű, azt azonban nem könnyű eltalálni, mit is jelent igazán Krisztussal tartani!

Hálát kell adnunk Istennek azért, hogy vannak, akikre fölnezhetünk. S hogy a világegyház életéből is megismerünk friss kezdeményezéseket, „mozgalmakat”, amelyekért érdemes lelkesednünk. De nagyon ügyelnünk kell arra, hogy valóban „Krisztussal tartunk”, s el ne torzuljon köztünk ember is, eszme is! Krisztussal tartani pedig az tud, aki naponta újra vállalja a mérlegelés felelősségét, s eléggé figyelmes és alázatos ahhoz, hogy körültekintően éljen, a nagy-egyház közösségében.

A siker nem erkölcsi kategória – a küzdelem többnyire az.

(Fekete Gyula)